

Översikt över vapenfriärenden 2023

CFV 2024:1

CENTRUM FÖR
VAPENFRIHET

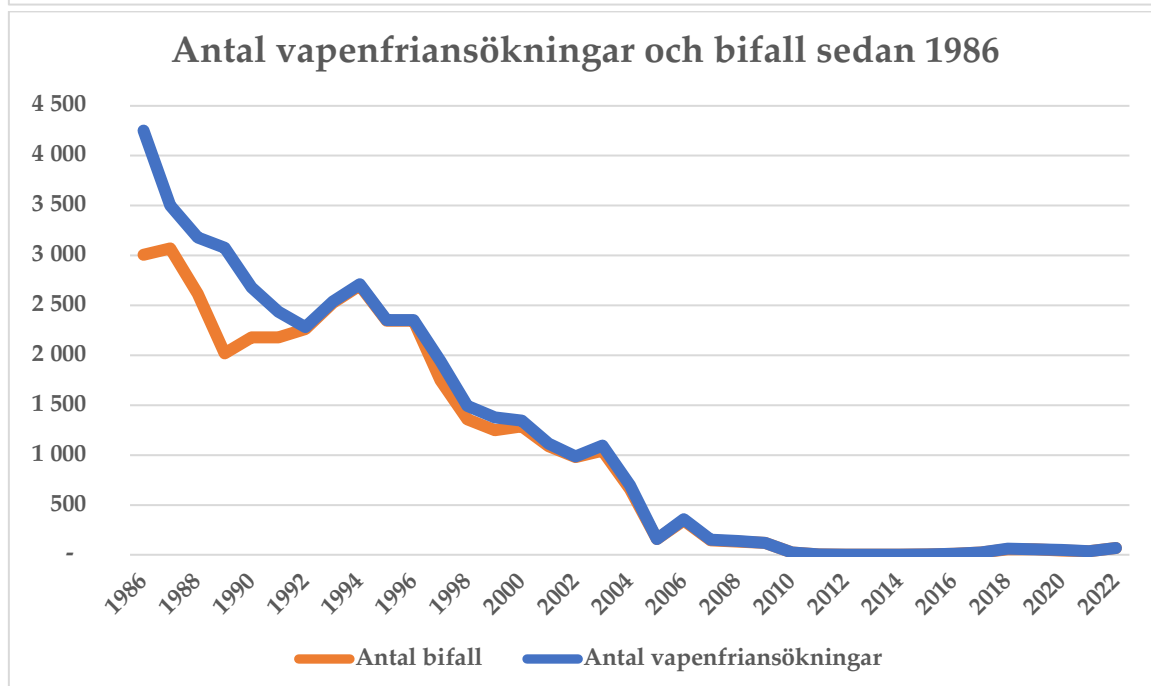
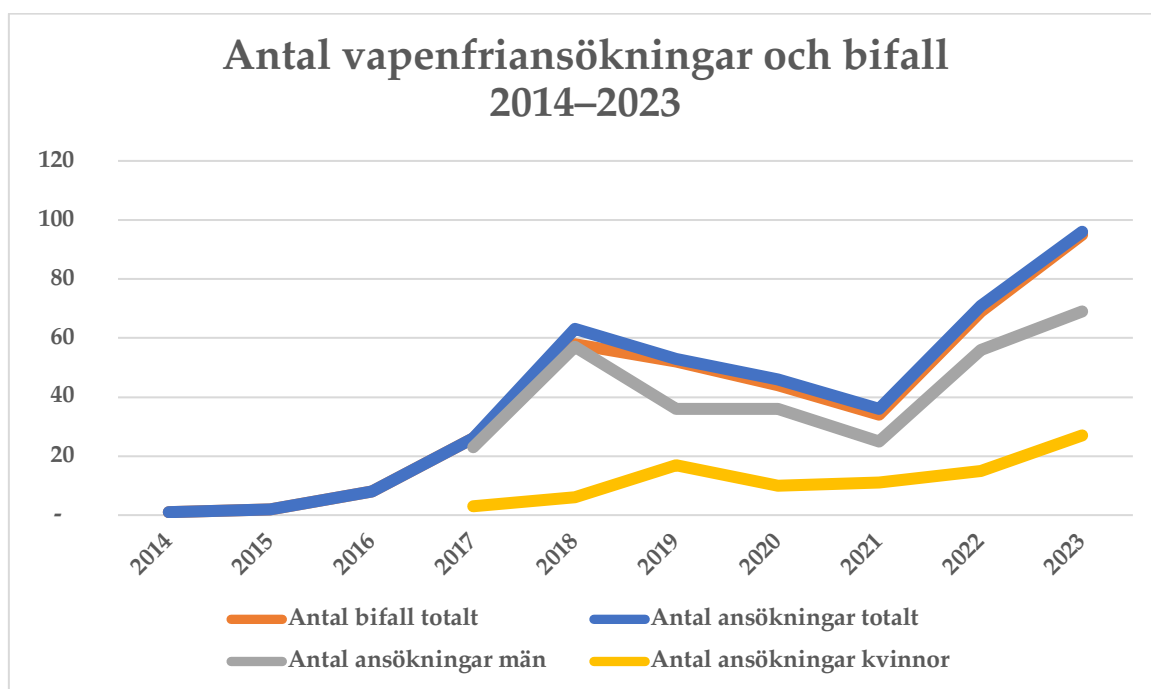
Rapporten i korthet

- 2023 ansökte 96 personer om rätt att vara vapenfri, varav 69 var män och 27 kvinnor.
- Bifallsfrekvensen var 99 procent.
- Antalet vapenfriansökningar ökade 2023 med 26 procent jämfört med 2022.
- Antalet vapenfriansökningar var 0,09 procent av antalet personer i mönstringsålder.
- 13 procent av ansökningarna gjordes under tjänstgöring i militär befattning.
- I det enda ärende som inte ledde till bifall förekom allvarliga brister vid handläggningen.

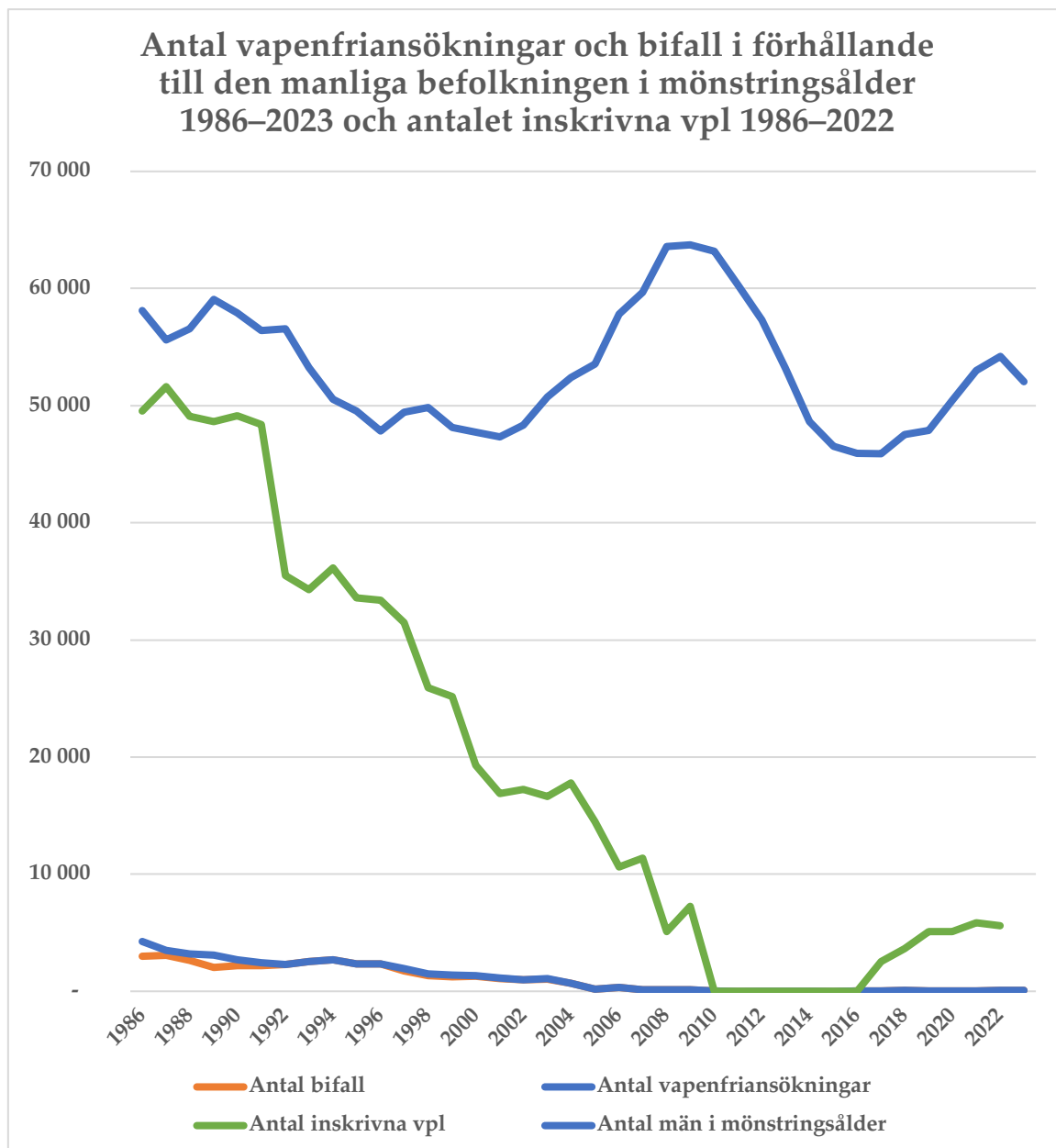
Ansökningar om rätt att vara vapenfri 2023

Sedan regeringen 2017 beslutade att totalförsvarspliktiga ska vara skyldiga att genomgå mönstring och fullgöra grundutbildning med värnplikt, har antalet tjänstgörande värnpliktiga ökat i hög takt. Eftersom frågan om tjänstgöring med vapen aktualiserades för fler personer i och med värnpliktens återinförande, ökade först antalet ansökningar om rätt att vara vapenfri. Efter 2018 minskade antalet ansökningar under tre år, för att under 2022 öka igen. År 2021 ansökte 36 personer om rätt att vara vapenfri, medan antalet 2022 ökade till 71, dvs. nära en dubbling av antalet ansökningar på ett år. År 2023 fortsatte ökningen av antalet ansökningar med 26 procent på ett år till 96 stycken. Av dessa gjordes 69 ansökningar av män och 27 av kvinnor.

I förhållande till det totala antalet personer i mönstringsålder¹ motsvarar antalet ansökningar om rätt att vara vapenfri 0,09 procent 2023. I förhållande till den manliga befolkningen i mönstringsålder (52 026 personer)² motsvarar antalet vapenfri-ansökningar 0,18 procent. Medelvärdet av antalet ansökningar i förhållande till den manliga befolkningen i mönstringsålder var 1986–2023 är 1,85 procent. Andelen vapenfriansökningar 2023 understiger alltså genomsnittet för den perioden med ca 90 procent.

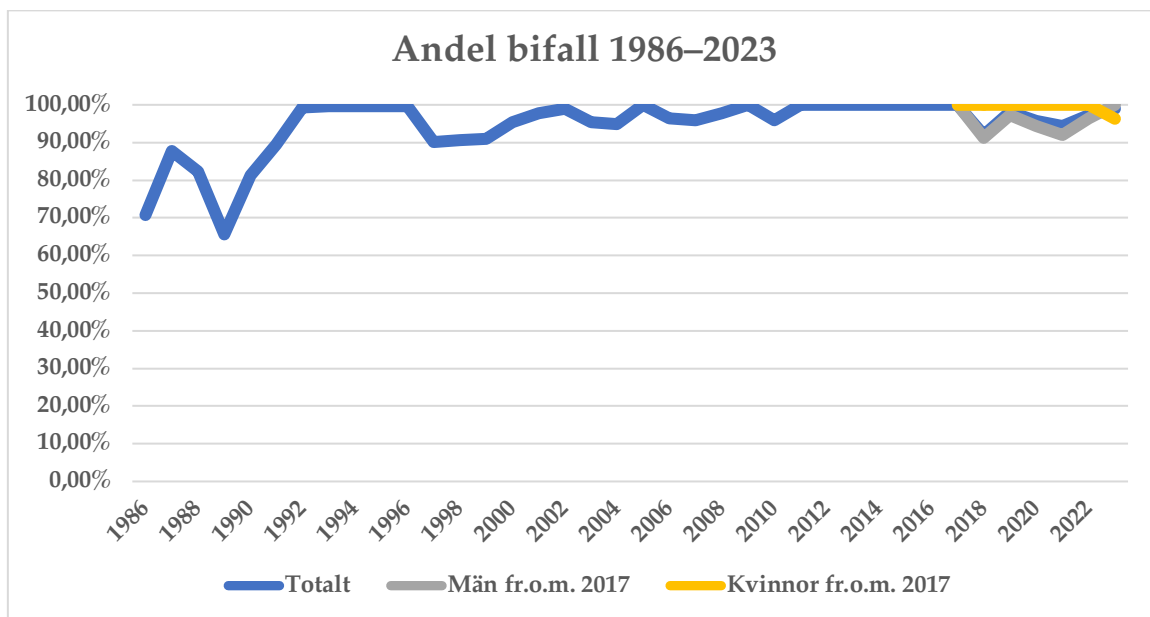

¹ Statistiska centralbyråns befolkningsstatistik, födda i Sverige 2005.

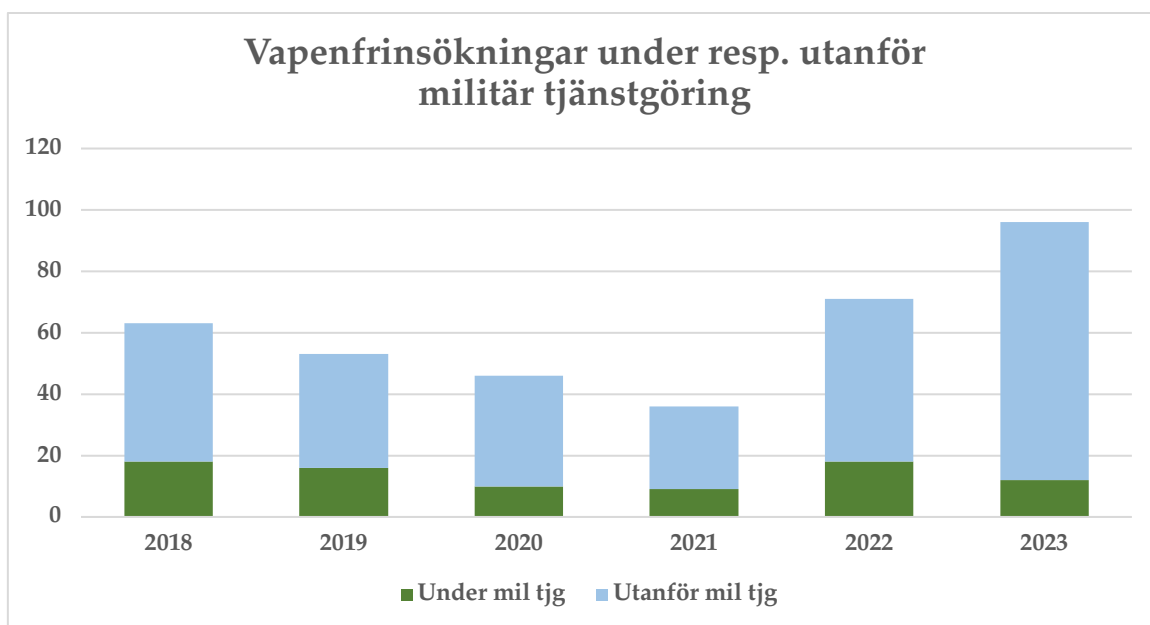
² Detta tal får ännu anses relevant i jämförelsesyfte.

Av de 96 ansökningarna om rätt att vara vapenfri under 2023 bifölls 95 och avvisades 1. Bifallsfrekvensen ökade 2023 till 99 procent från 97 procent 2022, och avviker även från genomsnittet de senaste tio åren med 1 procentenhet. Den genomsnittliga bifallsfrekvensen 2012–2023 är 98 procent. Andelen kvinnor som fått bifall på sin ansökan är 96 procent och understiger alltså 100 procent för första gången sedan mönstringsplikten för kvinnor infördes 2017.

Av de 96 ansökningarna om rätt att vara vapenfri under 2023 gjordes 12 ansökningar, dvs. 13 procent, under tiden sökandena tjänstgjorde i militär befattning. Av dessa 12 ansökningar gjordes 7 av män och 5 av kvinnor. Alla ansökningar som gjordes under tjänstgöring i militär befattning bifölls under 2023.

Överklagandeärenden

Inget beslut i fråga om rätt att vara vapenfri överklagades under 2023.

Iakttagelser vid granskning av ärenden

Centrum för vapenfrihet granskar årligen de ärenden som inte avslutas med bifall. Det enda ärende som inte avslutades med bifall under 2023 avslutades med avvisning.

I det ärendet motiverades avvisningen med att sökanden inte hade blivit godkänd vid mönstring. I beslutet angavs, felaktigt, att Plikt- och prövningsverket endast kan pröva en ansökan om rätt att vara vapenfri om sökanden har skrivits in till grundutbildning med värnplikt eller kallats till mönstring. Av beslutsmotiveringen att döma betraktade myndigheten det som en prövningsförutsättning att sökanden antingen kallats till mönstring, men ännu inte fått beslut i fråga om inskrivning, eller skrivits in till grundutbildning med värnplikt. Detta är ett felaktigt antagande.

Rätten att vara vapenfri framgår av 3 kap. 16 § lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt. Om en totalförsvarspliktig kan antas ha en så allvarlig personlig övertygelse rörande bruk av vapen mot annan att övertygelsen är oförenlig med en tjänstgöring som är förenad med bruk av vapen, ska han eller hon efter ansökan få rätt att vara vapenfri. Av detta följer att var och en som är totalförsvarspliktig har rätt att få en ansökan om rätt att vara vapenfri prövad. Vem som är totalförsvarspliktig framgår av 1 kap. 2 § samma lag. Enligt den paragrafen gäller totalförsvarsplikt för varje svensk medborgare från början av det kalenderår när han eller hon fyller sexton år till slutet av det kalenderår när han eller hon fyller sjuttio år. Totalförsvarsplikten gäller enligt samma paragraf också under motsvarande tid för var och en som utan att vara svensk medborgare är bosatt i Sverige.

Möjligheten att få en ansökan om rätt att vara vapenfri prövad är alltså inte knuten till vare sig mönstring eller inskrivning, utan till status som totalförsvarspliktig enligt 1 kap. 2 § lagen om totalförsvarsplikt. Endast den som är totalförsvarspliktig kan kallas till mönstring (2 kap. 2 § lagen om totalförsvarsplikt). Sökanden hade kallats till och genomgått mönstring och det står i och med det klart att hon var totalförsvarspliktig. Hennes ansökan om rätt att vara vapenfri skulle därmed ha prövats i sak. Beslutet att avvisa ansökningen på grund av att sökanden inte har godkänts vid mönstring saknar således författningsstöd och står följaktligen i strid med legalitetsprincipen som kommer till uttryck i 1 kap. 1 § tredje stycket regeringsformen och 5 § första stycket förvaltningslagen (2017:900).

Om rätten att vara vapenfri

En totalförsvarspliktig som kan antas ha en så allvarlig personlig övertygelse rörande bruk av vapen mot annan att övertygelsen är oförenlig med en tjänstgöring som är förenad med bruk av vapen, ska efter ansökan få rätt att vara vapenfri. En totalförsvarspliktig som har fått rätt att vara vapenfri får inte skrivas in för utbildning till en befattning som är förenad med bruk av vapen eller mot sin vilja skrivas in för tjänstgöring i Försvarsmakten. Om en sådan inskrivning har skett, ska beslutet ändras. Rätten att vara vapenfri regleras i 3 kap. 16–22 §§ lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.

De utbildningar som är aktuella för totalförsvarspliktiga som har fått rätt att vara vapenfri är utbildningar med civilplikt. För närvarande skrivs mönstrande inte in till någon befattning med civilplikt.

Om Centrum för vapenfrihet

Centrum för vapenfrihet, CFV, är en partipolitiskt och religiöst obunden organisation som inrättades av den sista Civilpliktskongressen 2008. CFV har som syfte att bl.a. främja respekt för ställningstaganden mot att använda vapen samt att studera tillämpningen av bestämmelserna om rätten att vara vapenfri. CFV:s styrelse består av tidigare ledamöter i Civilpliktsrådet och dess föregångare VMO och VTP-AG.

TABELLBILAGA

Tabell 1
Översikt över vapenfriansökningar 1986–2022

År	Antal vapenfri-ansökningar			Antal bifall			Procent bifall		
	Totalt	Män	Kvinnor	Totalt	Män	Kvinnor	Totalt	Män	Kvinnor
1986	4 252			3 006			70,70 %		
1987	3 501			3 071			87,72 %		
1988	3 178			2 615			82,28 %		
1989	3 075			2 017			65,59 %		
1990	2 679			2 177			81,26 %		
1991	2 438			2 180			89,42 %		
1992	2 280			2 264			99,30 %		
1993	2 536			2 528			99,68 %		
1994	2 710			2 702			99,70 %		
1995	2 350			2 343			99,70 %		
1996 ³	2 350			2 343			99,70 %		
1997	1 942			1 751			90,16 %		
1998	1 495			1 355			90,64 %		
1999	1 375			1 250			90,91 %		
2000	1 346			1 284			95,39 %		
2001	1 112			1 087			97,75 %		
2002	986			976			98,99 %		
2003	1 096			1 046			95,44 %		
2004	697			661			94,84 %		
2005	160			160			100,00 %		
2006	354			341			96,33 %		
2007	149			143			95,97 %		
2008	137			134			97,81 %		
2009	117			117			100,00 %		
2010	24			23			95,83 %		
2011	2			2			100,00 %		
2012	1			1			100,00 %		
2013	1			1			100,00 %		
2014	1			1			100,00 %		
2015	2			2			100,00 %		
2016	8			8			100,00 %		
2017 ⁴	26	23	3	26	23	3	100,00 %	100 %	100 %
2018	63	57	6	58	52	6	92,06 %	91 %	100 %
2019	53	36	17	52	35	17	98,11 %	97 %	100 %
2020	46	36	10	44	34	10	95,65 %	94 %	100 %
2021	36	25	11	34	23	11	94,44 %	92%	100 %
2022	71	56	15	69	54	15	97,18 %	96 %	100 %
2023	96	69	27	95	69	26	98,96 %	100 %	96 %

Källa: Uppgifter från Plikt- och prövningsverket

³ På grund av omläggningar i Pliktverkets datasystem redovisas 1996 med 1995 års siffror för antal vapenfriansökningar och bifall.

⁴ Könsuppdelad statistik redovisas från och med 2017, då värnplik för kvinnor aktualiserades i praktiken.